

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/1 2022 s. 167-178, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

“İSTİKLAL MARŞI”NDAN TÜRKÇE SÖZLÜK İÇİN KATKILAR

Ebubekir ERASLAN*

Geliş Tarihi: Ekim, 2021

Kabul Tarihi: Ocak, 2022

Öz

Sözlükçülük ülkemizde ve dünyada hızla gelişen dil bilimin bir dalıdır. Bu dalın gereği olarak Türkiye’de son yıllarda Türkçeyi başarılı bir şekilde kullanan şair ve yazarların eserlerindeki söz varlığının Türkçe Sözlük için tarandığı, fişlendiği ve ortaya çıkan sonuçların Türkçe Sözlük derlemine aktarılması gerektiği fikrini işleyen pek çok çalışma yapılmıştır.

İstiklal Marşı; Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılan, edebî değeri oldukça yüksek, metinler üstü bir eserdir. Dokuz dörtlük, bir beşlik olmak üzere toplamda kırk bir dizeden oluşan İstiklal Marşı’nın söz varlığında toplamda iki yüz kırk dokuz sözcük yer almaktadır. İstiklal Marşı’yla ilgili bu zamana kadar yapılan çalışmalara bakıldığında, onun söz varlığında yer alıp Türkçe Sözlük’te kendisine yer bulamayan öğelerle ilgili herhangi bir incelemenin yapılmamış olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İstiklal Marşı, Türkçe sözlük, Türk dili, Mehmet Akif Ersoy, sözlükçülük.

CONTRIBUTIONS TO TURKISH DICTIONARY FROM THE “İSTİKLAL MARŞI”

Abstract

Lexicography is a branch of linguistics that is rapidly developing in our country and in the world. As a requirement of this branch, many studies have been carried out in Turkey that deal with the idea that the vocabulary in the works of poets and writers who have successfully processed Turkish in recent years has been scanned for the Turkish Dictionary, and the results should be transferred to the Turkish Dictionary collection.

İstiklal Marşı; written by Mehmet Akif Ersoy, it is a work above text with a very high literary value. There are two hundred and forty-nine words in total in the vocabulary of the İstiklal Marşı, which consists of nine quatrains and a fifth, forty-one lines in total. When we look at the studies on the İstiklal Marşı so far, it is seen that there has not been any study on the elements that take place in its vocabulary but cannot find a place in the Turkish Dictionary.

Keywords: İstiklal Marşı, Turkish dictionary, Turkish language, Mehmet Akif Ersoy, lexicography.

* Dr.; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, ebubekireraslan@mu.edu.tr

Giriş

İnsanlar ortak iletişim aracı olan dil sayesinde düşünüp konuşur veya yazarlar. Kişinin söz varlığını konuşurken ve yazarken kullanılan sözler ortaya çıkarmaktadır. İçinden çıktıkları toplumun birer özeti olan yazar / şairlerin de eserlerinde yer verdikleri belirli bir kelime kadroları vardır. Bunu tüm eserlerinde az ya da çok kullanırlar. Zaten şair / yazarlar; bir dilin anlam inceliklerini, anlatım özelliklerini, benzetmelerini, mecazlarını, kalıp ifadelerini, ikilemelerini vb. geliştiren fikir işçileridir. Bu sebeple onların kaleme aldıkları edebî eserler; bir dile ait söz varlığının yaşadığı, korunduğu, geliştirildiği ve geleceğe ulaştırılacağı metinler (Uysal, 2015, s. 1224) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca edebî eserler, tarihî bir belge olarak da yazıldıklarından sonra farklı disiplinler açısından değerlendirilebilecek eserlerdir.

Farklı amaç ve ihtiyaçlarla göre oluşturulan sözlükler, bir dilin söz varlığını barındıran ve bunların gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan başvuru kaynaklarıdır. Bu minvalde sözlükler, bir dilin bengi taşları gibidir. Bu bengi taşlarda yer alan, dilin temel becerilerine işlevsellik katan, dil omurgasına hareket etme fırsatı veren, dilin incelik ve güzelliklerinin sergilenmesinde başvurulan temel yapı taşları, o dilin söz varlığını (Göçer, 2020, s. 67) meydana getirmektedir.

Türkiye’de son yıllarda sözlükçülük büyük gelişme göstermiştir. Yine son zamanlarda bireysel olarak yazar / şairlerimizin yapıtlarının söz varlıklarının Türkçe Sözlük için tarandığı çalışmalara yer verilmektedir. Fakat mevcut sayı çok azdır ve bütüncül olarak bir yazar / şairin herhangi bir eserinin veya külliyatının söz varlığının TS ve GTS için tarandığı, ortaya çıkan sonucun Türkçe Sözlük derlemine aktarıldığı herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle TS (2011) ve GTS’ye (2021) alınmamış sayısız yeni anlam, örneklendirilmeyi bekleyen madde başı / içi söz yer almakta ve bunların eksiklikleri sık sık kullanıcıların karşısına çıkmaktadır. Bunun önüne geçmek için Türk dili uzmanları; edebiyat alanında ortaya konan eserleri TS için tarayarak onlarda saklı kalan sözcük, deyim vb. unsurları Türkçenin söz varlığına kazandırmalıdır (Uysal, 2015, s. 1125).

İnsanlar genel olarak bir kelimenin anlamına bakmak için sözlüğe müracaat ederler. Sözlükçülükteki karşılığı “madde başı” olan ve terimleşen bu söz; “sözlük yapma düzeninde başlı başına bir anlam ifade eden ve siyah olarak yazılan, tanımı verilen sözlük birimi” (TS, 2011, s. 1321) şeklinde tanımlanmaktadır.

Madde başında verilen sözcüğün karşılığında yer alan kısım “tanım bilgisi”ne karşılık gelmektedir. Buradaki tanım bilgisi, anlamın açık ve net bir şekilde açıklamasını içermelidir. Parçacıl yapının bu kısmında yapılan açıklamanın herkes tarafından en doğru şekilde anlaşılabilmesi, sözlüğün herkes tarafından kabul görmesini ve kullanılmasını sağlayacaktır. Aksi bir durum kullanıcının sözlüğe duyacağı güveni sarsacaktır.

Sözlük kullanıcıları, madde başında verilen mevcut tanımın daha iyi anlaşılması için o sözcüğün tanıklandığı yani örneklendiği cümleye bakmak isteyebilir. Bu durumda karşımıza sözcüğün tanıklandırılması yani örneklendirilmesi meselesi gelmektedir. Bu açıdan örnek cümlenin verilen anlamla birebir uyuşması, bağlamın dışına çıkmaması gerekmektedir. Çünkü tanık cümleler; sözcüklerin anlamını belirginleştirirken dildeki konumlarının da anlaşılmasına yardım eden (Boz, 2011, s. 133) birimlerdir. Böylece birçok sözlük, edebî eserlerden seçilmiş olan örnek cümlelere yer vererek dili güzel kullanma yolunda kullanıcılara kılavuzluk yapmakta (Böler, 2006, s. 102) ve onlara yön göstermektedir. Madde başında verilen sözcüğün

örneklendirilmesinin edebî eserlerden yapılmasıyla, sözlük kullanıcısının sözcüğün anlamını daha iyi öğrenmesi kolaylaşacak ve kişinin estetik zevkinin artmasına katkıda bulunulacaktır.

Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşları, Anadolu'nun çeşitli yerlerinin ve İstanbul'un işgal edilmesinden sonra Türk milleti; Ankara'da 23 Nisan 1920'de açtığı TBMM ile Millî Mücadele'sini resmî olarak başlatmıştır.

Kurtuluş Savaşı döneminde halkın ve ordunun "moral ve motivasyonu"nu sağlam kılmak ve bunu daha da güçlendirmek amacıyla bir İstiklal Marşı'nın yazılması fikri gündeme gelmiştir. Fakat düzenlenen yarışmaya katılan şiiirler beğenilmemiş, en sonunda Mehmet Akif ERSOY yakın arkadaşları vasıtasıyla İstiklal Marşı'nı yazmaya ikna edilmiş ve onun yazdığı marş, resmî marşımız olarak 21 Mart 1921 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir.

İstiklal Marşı; İstanbul hükümetinin Sevr antlaşmasını imzaladığı, Anadolu'nun farklı yerlerinin düşman işgalinde olduğu, Türk milletinin acı ve keder içinde bulunduğu, türlü yoklukları yaşadığı günlerin atmosferinde o kara günleri tüm heyecanı ve çıplaklığıyla yansıtan zengin lirizmle dolu şiiirler üstü bir eserdir. Özellikle ulusal marşların çok ciddi, milletin mensubu olan bireyleri sarmalayan duygusal bir gücü (Özdemir-Riganelis, 2019, s. 3863) bulunmaktadır. Akif'in de hem edebî metin düzeyi hem de Türkçe sarfi açısından en etkili metni kuşkusuz İstiklal Marşı'dır (Küçük, 2014, s. 109).

Mehmet Akif ERSOY, yıllar sonra vefatına yakın İstiklal Marşı'yla ilgili şiiirleri söylemektedir:

İstiklal Marşı... O günler ne samimi ne heyecanlı günlerdi. O şiiir, milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Bin bir fecayı karşısında bunalan ızdıraplar içinde halas dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiiir bir daha yazılamaz... Onu kimse yazamaz... Onu ben de yazamam... Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım (Duymaz, 2020, s. 164).

Mehmet Akif ERSOY, ihtiyacı olmasına rağmen marş için konulan ödülü kabul etmemiş, tüm şiiirlerini bir araya getirdiği *Safahat* adlı eserine "O şiiir artık benim değildir, milletin malıdır." diyerek de İstiklal Marşı'nı almamıştır.

USTA'nın (2006, s. 227-239) Türkçe sözlük hazırlama yöntemlerinde yapılan genel hataları tespit ettiği çalışmasından hareket edildiğinde; TS (2011) ve GTS'ye göre (2021) İstiklal Marşı'nda "tanımlama / açıklama: yanlış, eksik, yetersiz, bozuk, belirsiz, gereksiz açıklama / tanımlamalar" ve "örneklendirme: yetersiz, gereksiz / yararsız örneklendirmeler" in mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

İstiklal Marşı'nın söz varlığında yaşayan fakat TS (2011) ve GTS'de (2021) mevcut olmayan, parçacıl yapının iki ögesinden olan madde başı sözcüklerin tanımının ve tanıklandırılmasının (örneklendirilmesinin) tespitinde TDK'nin GTS (2021) ve TS'ye (2011) başvurulmuş; her iki kaynaktaki verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada belgesel tarama yönteminden (Karasar, 2009, s. 183) istifade edilmiştir.

1. İstiklal Marşı

1.1. 1920'den Günümüze

23 Nisan 1920 yılında açılan TBMM, Anadolu'da millî bilincin uyanması için pek çok bölgeye irşat heyetleri göndermiştir. Bu heyet, halk başta olmak üzere askerler arasında da millî ve manevî bilincin oluşması ve güçlenmesi için cephe içlerine kadar gitmiştir. Bu heyete Batı cephesinde askerler tarafından Millî Mücadelemizi “ifade ve terennüm” edecek bir vatan veya İstiklal Marşı'nın yazılması salık verilmiş, bu da dönemin Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'ya arz edilmiştir (Çağbayır, 2013, s. 207-208). Paşa da durumu toplanan ilk icra vekilleri heyetinde gündeme getirmiş ve İstiklal Marşı'nın yazılması fikri böylece kabul görmüştür.

Dönemin Maarif Vekaleti; millî marş yazma yarışması açmış, yarışmaya toplamda 724 şiir katılmış ve bu şiirlerden beğenilen 6 şiir elemeyi geçerek bastırıldıktan sonra milletvekillerine dağıtılmıştır. Fakat yazılan bu 6 şiir de beğenilmemiştir. Kazanacak şiir için konulan 500 liralık ödül sebebiyle yarışmaya katılmak istemeyen Mehmet Akif ERSOY, Hamdullah Suphi TANRIÖVER'in ricası ve yakın dostu Hasan Basri ÇANTAY'ın ısrarı ve de aracılığıyla marş yazmaya ikna edilmiştir. Akif, konulan ödülü ihtiyacı olmasına rağmen kabul etmemiş ve bu ödülü “Darü'l-Mesai”ye bağışlamıştır.

Mehmet Akif ERSOY'un yazdığı İstiklal Marşı, 12 Mart 1921 tarihinde TBMM'de büyük alkışlar altında dört kez okunmuş ve 2. celsenin 6. içtimasında yapılan oylamayla oy birliğiyle kabul görmüştür. TBMM Hükümeti'nin o dönemdeki resmî gazetesi olan “Ceride-i Resmî”nin 7 numaralı sayısında da tam metin olarak yayımlanmıştır (Çağbayır, 2013, s. 280-282). Ayrıca İstiklal Marşı, çoğaltılarak Sebilürreşat dergisinde Hakimiyet-i Milliye ve Açıksöz gazetelerinde yayımlanmış; 12 Mart 1921'de kabulünün ardından İngilizce, Almanca, Fransızca, Macarca ve Farsçaya çevrilerek, yurtiçinde ve yurtdışında dağıtılmış; mitinglerde, törenlerde halkın manevî ve millî duygularını güçlendirmek maksadıyla okunmaya başlanmıştır (Altınbaş, 2015, s. 35).

“İstiklal Marşı”, 1921 yılından beri Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve 1983 yılından beri de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin millî marşı (Akay ve Andı, 2010, s. 47) olarak pek çok toplantı, tören ve etkinliğin başında okunmaktadır. Böylece İstiklal Marşı, Türk milletinin ortak paydalarından birisi hâline gelmiştir.

2017 yılında 5649 sayılı “İstiklal Marşının Kabul Edildiği Günü ve Mehmet Akif ERSOY'u Anma Günü Hakkında Kanun” çıkarılmış, 24.12.2020 tarihinde bu kanuna “2021 yılı boyunca bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından, İstiklal Marşının anlamını ve Kurtuluş Savaşının önemini anlatmak amacıyla halkımızın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla İstiklal Marşı'nın kabulünü ve Mehmet Akif ERSOY'u anma etkinlikleri düzenlenir.” (bk. Mevzuat.gov.tr, 2021, s. 1) geçici ek maddesi ilave edilmiştir.

1.2. “İstiklal Marşı”nın Metni

Çalışmamızın verilerin doğruluğunun ispatlanabilmesi adına İstiklal Marşı'nın tam metnini aşağıda vermeyi uygun bulduk.

İSTİKLAL MARŞI

-Kahraman Ordumuza-

(1. dize) Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

(2. dize) Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

(3. dize) O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

(4. dize) O benimdir, o benim milletimindir ancak.

(5. dize) Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!

(6. dize) Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet bu celal?

(7. dize) Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;

(8. dize) Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal.

(9. dize) Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

(10. dize) Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

(11. dize) Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,

(12. dize) Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

(13. dize) Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

(14. dize) Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

(15. dize) Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,

(16. dize) “Medeniyet” dediğin tek dişi kalmış canavar?

(17. dize) Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın.

(18. dize) Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.

(19. dize) Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın.

(20. dize) Kim bilir, belki yarın belki yarından da yakın.

(21. dize) Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı!

(22. dize) Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

- (23. dize) Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı.
 (24. dize) Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

 (25. dize) Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
 (25. dize) Şüheda fışkıracak, toprağı sıksan şüheda!
 (27. dize) Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,
 (28. dize) Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

 (29. dize) Ruhumun senden İlahi, şudur ancak emeli:
 (30. dize) Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
 (31. dize) Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli,
 (32. dize) Ebedi, yurdumun üstünde benim inlemeli

 (33. dize) O zaman vecd ile bin secde eder, varsa taşım;
 (34. dize) Her cerihamdan, İlahi, boşanıp kanlı yaşım,
 (35. dize) Fışkırır ruhumücerret gibi yerden naaşım.
 (36. dize) O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

 (37. dize) Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
 (38. dize) Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
 (39. dize) Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal.
 (40. dize) Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
 (41. dize) Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal!

Mehmet Akif ERSOY

1.3. “İstiklal Marşı”nın Söz Varlığı

GTS (2021) söz varlığını “bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler”; KORKMAZ da (2007, s. 144) “bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” şeklinde tanımlamaktadır. O zaman söz varlığı, “bir dildeki tüm sözcükleri ifade eden bir kavramdır”. Yazar perspektifinden de bakılırsa bir yazarın tek bir eserinde veyahut tüm eserlerinde kullandığı bütün sözler onun söz varlığını oluşturmaktadır.

9 kıta, 1 bentten olmak üzere toplamda 41 dizeden oluşan İstiklal Marşı, aruz ölçüsüyle yazılmış manzum bir eserdir.

İstiklal Marşı'nın söz varlığı incelendiğinde toplamda 256 sözcüğün olduğu söylenebilir (Acar, 2018, s. 372) bu sayıya dahil olan 7 birleşik fiil tek kelime olarak alındığında 249 sözcüğün marşta bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunların içerisinde *ruhumücerred* (Ersoy, 35. dize) tamlaması; *kurban olayım* (Ersoy, 5. dize), *helal olmaz* (Ersoy, 7. dize), *siper et* (Ersoy, 18. dize), *feda olmaz* (Ersoy, 25. dize), *secde eder* (Ersoy, 26. dize) ve *helal olsun* (Ersoy, 38. dize) birleşik fiilleri de tek sözcük olarak listelenmiştir.

1.4. “İstiklal Marşı”ndan Türkçe Sözlük İçin Katkılar

Yukarıda metni dize numaralarıyla birlikte verilen “İstiklal Marşı”nın söz varlığında yer alan ancak TS (2021) ve GTS’de (2021) bulunmayan madde başı yeni anlam, tanım ve tanımlamalar, tek tek taranarak fişlenmiş ve alfabetik olarak aşağıda sıralanmıştır. Aşağıdaki derlemin tespitinde TS’den (2011) yararlanılmış ve özellikle günceli daha doğru bir şekilde yansıtaacağı fikrinden hareketle elektronik olarak TDK’nin sitesinden ulaşılabilen GTS’deki (2021) verilerden İstiklal Marşı’nın söz varlığındaki sözlerin olup olmadığı / eksikliği vb. kontrol edilmiştir.

İstiklal Marşı’nın her dizesi tek tek numaralandırılmış, hangi sözcükle ilgili veri paylaşıyorsa o hem madde başında hem de örnek cümlesinde siyah yazılmıştır. Yeni anlamı verilen sözcüklerin tanımı yapılırken bağlama sıkı sıkıya bağlı kalınmaya çalışılmıştır.

Fişlerden aktarılan 25 sözlük birimiyle ilgili veriler şu şekildedir:

al : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 79) sözcüğün ilk eş seslisinin ikinci anlamının tanıklığı sadece “Al bayrak. Al çuha” örneğiyle geçilmiştir. Aşağıdaki örnek eklenebilir:

“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen **al** sancak; / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.” - (Ersoy, 1. dize)

arş : Eş sesli olarak iki anlamı verilen bu sözcüğün ilk anlamının tanıklaması GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 157) boş bırakılmıştır. Altta yazılan örnek ilave edilebilir:

“O zaman yükselerek **arşa** değer, belki başım.” - (Ersoy, 36. dize)

ata : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 179) verilen üçüncü anlam için aşağıdaki dize örnek olarak verilebilir:

“Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır **atani**” - (Ersoy, 23. dize)

can : TS’de (2011, s. 437) “can”ın ilk anlamının örneği vardır. Fakat bu GTS’ye (2021) aktarılmamıştır. Birinci anlama aşağıdaki örnek eklenebilir:

“**Canı**, cananı, bütün varımı alsın da Huda” - (Ersoy, 27. dize)

dağ : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 576-577) sestış iki anlamı verilen bu kelimenin ilk anlamının tanıklaması her iki sözlük derleminde de örneksiz bırakılmıştır. Aşağıdaki dize tanıklığıyla yazılabilir:

“Yırtarım **dağları**, enginlere sığmam, taşarım.” - (Ersoy, 12. dize)

diş : Kelimenin ilk anlamının tanıklaması GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 679) yapılmamıştır. İstiklal Marşı’ndan örnek verilebilir:

“Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar / ‘Medeniyet’ dediğin tek **dişi** kalmış canavar?” - (Ersoy, 15. dize)

dolu : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 702) iki sesteşi verilen bu sözcüğün, ikinci homoniminin (eş sesli biçiminin) sekizinci anlamı tanıksız bırakılmıştır. Aşağıdaki dizeler eklenebilir:

“*Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar; / Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.*” - (Ersay, 13. dize)

dünya : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 736-737) yer almayan “her şey, tüm zenginlikler” anlamı madde başında numaralandırmak suretiyle ilave edilebilir ve anlam aşağıdaki dizeyle zenginleştirilebilir:

“*Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.*” - (Ersay, 24. dize)

ey : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 540) ünlem olarak sözlükte kendine yer bulan bu sözcüğün tanıklaması İstiklal Marşı’ndan eklenebilir:

“*Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal*” - (Ersay, 37. dize)

gövde : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 975) dördüncü anlamın örneği bulunmamaktadır. Aşağıdaki dizenin yazılması gerekebilir:

“*Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.*” - (Ersay, 18. dize)

helal : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 1080) ilk anlam örneksiz geçilmiştir. Anlam aşağıdaki dizeyle örneklendirilebilir:

“*Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;*” - (Ersay, 7. dize)

hilal : Kelimenin ilk tanımı verildikten sonra GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 1101) örnek tümcesi yazılmamıştır. Akif’ten örnek alınabilir:

“*Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal.*” - (Ersay, 37. dize)

hür : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 1121) “hür” kelimesinin ikinci anlamında verilen “özgür bir biçimde” anlamı tanıksız bırakılmıştır. Tanıksızlık aşağıdaki dizeyle giderilebilir:

“*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.*” - (Ersay, 9. dize)

millet : TS’de (2011, s. 1683) örnek cümlesiyle yer almasına rağmen GTS’de (2021) ilk anlamın örneklendirmesi yoluna gidilmemiştir. Aşağıdaki verilen örnek sözlüğe eklenebilir:

“*Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklal.*” - (Ersay, 41. dize)

ruh : TS (2011, s. 1985) ve GTS’de (2021) bu sözcüğün beşinci anlamı şu şekilde mevcuttur: “Bedeni etkin kılan canlılık ilkesi, bedeninin hayat gücü”. Fakat bu anlamın örneklendirilmesi GTS (2021) ve TS’de (2021) yer almamaktadır. Aşağıdaki örnek tümce ilave edilebilir:

“*Ruhumun senden, İlahi, şudur ancak emeli:*” - (Ersay, 29. dize)

ruhumücerret : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 1987) madde başı olarak tanımıyla birlikte bu sözcüğe yer verilmiştir. Fakat bu birime GTS (2021) ve TS’de (2011) bağlama bakılmadan “katışık ve karışık olmayan ruh” anlamı verilmiştir. Tanımın “yalın, saf, çıplak ruh” olması gerektiği düşünülmektedir. Örnek cümle olarak da şu dize yazılabilir:

“*Fışkırır ruhumücerred gibi yerden naaşım.*” - (Ersay, 35. dize)

sancak : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2026) kelimenin ilk anlamına uygun tanımlama yapılmamıştır. Aşağıdaki mısralar örnek tümce olarak yazılabilir:

“Korkma! Sönmez bu **şafak**larda yüzen al sancak; / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.” - (Ersoy, 1. dize)

sakin : Metinde emir kipinin teklik ikinci şahsıyla çekimlenen bu fiil, TS (2011, s. 2013) ve GTS’de (2021) ikinci anlamı ve örneğiyle birlikte yer almaktadır. Fakat GTS (2021) ve TS’deki (2011, s. 2013) örnek cümle edebî eserden alıntılanmamıştır. Aşağıdaki cümle sözlük derlemine alınabilir:

“Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma **sakin**.” - (Ersoy, 17. dize)

siper : Siper sözcüğünün ilk anlamının örneği GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2120) yoktur. Aşağıdaki örnek yazılabilir:

“**Siper** et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.” - (Ersoy, 18. dize)

şafak : TS’de (2011, s. 2195) örnek cümlesiyle birlikte yer almasına rağmen GTS’de (2021) ilk anlamının tanımlaması yapılmadan geçilmiştir. Akif’in örneği derlemin ilk anlamına tanık olarak eklenebilir:

“Korkma! Sönmez bu **şafak**larda yüzen al sancak; / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.” - (Ersoy, 1. dize)

şiddet : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2233) sözcüğün ilk anlamı örneksiz bırakılmıştır. İlk tanımın anlamına uygun düşen aşağıdaki dizeler örnek tümce olarak yazılabilir:

“Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal! /

Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu **şiddet** bu celal?” - (Ersoy, 6. dize)

toprak : GTS’de (2021) birinci anlama örnek cümle olarak aşağıdaki dize yazılabilir:

“Bastığın yerleri ‘**toprak**’ diyerek geçme, tanı!” - (Ersoy, 21. dize)

yarın : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2540) ikinci anlamın tanımlaması edebî bir eserden alınıp yazılmamıştır. Sözlüğe aşağıdaki dize eklenebilir:

“Kim bilir, belki **yarın** belki **yarından** da yakın.” - (Ersoy, 20. dize)

yazık : Sözcüğün ilk anlamı GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2560) örneklendirilmemiştir. Aşağıdaki örnek dize yazılabilir:

“Sen şehid oğlusun, incitme, **yazıktır** atanı.” - (Ersoy, 23. dize)

yurt : GTS (2021) ve TS’de (2011, s. 2617) birinci anlamın karşılığında verilen örnekle edebî eserden alınmayan tanımlama yapılmıştır. İstiklal Marşı’ndan şu mısra örnek cümle olarak eklenebilir:

“Arkadaş! **Yurduma** alçakları uğratma **sakin**.” - (Ersoy, 17. dize)

Sonuç

Sözlükler, bir dilin söz varlığını içinde barındıran basılı ve elektronik başvuru kaynaklarıdır. Sözlük kullanıcıları anlamını bilmedikleri bir sözcüğün karşılığını bulmak veya onun cümle içerisindeki kullanımını öğrenmek amacıyla sözlüklere müracaat etmektedirler.

Sözlükler, kullanıcıların aradığı soru / sorulara doğru ve eksiksiz cevap vermesi gereken eserlerdir. Aksi durumda sözlük kullanıcılarının sözlüğe ve sözlüğü hazırlayanlara karşı duydukları güven azalmaktadır.

Sözlüklerin oluşturulmasında en başta gelen yöntem yazılı dilden yapılan derlemelerdir. Yazılı dilden derlenen malzemeler sözlük derlemine eklenmektedir. Bu derlemeler gazete ve dergilerden yapılabileceği gibi herhangi bir edebî eserin taranarak elde edilmesinden de sağlanabilir. Özellikle edebî eserlerin taranmasıyla elde edilen veriler sayesinde yazar / şairlerin sözcüklere yükledikleri yeni anlamlar, yeni yapılar, ağızlardan derledikleri sözler, sözcük türetmeler / birleştirmeler, soyutlamalar, nüanslar, mecazlar, kalıp sözler, benzetmeler, ikilemeler tanımlama niteliğindeki örneklendirilmeleriyle birlikte sözlük derlemine alınabilmektedir. Bu alıntılar sayesinde sözlük derlemleri zenginleşmekte, gelişmekte ve gelecek kuşaklara taşınmaktadır.

İstiklal Marşı'nın 249 sözcükten oluşan söz varlığı; Türkçe Sözlük'te olmayan birimlerine göre incelenmiş ve aşağıda yer alan tablodaki veriler ortaya çıkarılmıştır:

	Söz	Sayısı
Sözlüklere Yeni Tanım Bilgisinin Eklenmesi Önerilen Sözler	Dünya	1
Sözlüklerde Tanım Bilgisinin Düzeltilmesi Önerilen Söz	ruhumücerret	1
Sözlüklerde Tanımlandırılmasının (Örneklendirilmesinin) Yapılması Önerilen Sözler	arş, ata, can, dağ, diş, dolu, dünya, ey, gövde, helal, hilal, hür, millet, ruh, ruhumücerret, sancak, sakın, siper, şafak, şiddet, toprak, yazık	22
Sözlüklerde Tanımlandırılmasının (Örneklendirilmesinin) Düzeltilmesi Önerilen Sözler	al, yarın, yurt	3

Türk milleti için ifade ettiği anlam derinliği ve estetik zevki yüksek olan İstiklal Marşı'nda görüldüğü üzere ağırlıklı olarak tanıksız madde başı sözlerin yer aldığı, tanımlama yapılırken yazı dilinin verimi olan edebî eserlerden istifade edilmediği görülmektedir. Yukarıdaki verilerin TS (2011) veya GTS'de (2021) yer almaması; Türkçe Sözlük'ün bu sözleri ifade etmedeki yetersizliğine neden olmakta, sözlük kullanıcılarının zikredilen sözlükler konusunda olumsuz tavır takınmalarına neden olmaktadır. Bu yüzden yukarıda sıralanan katkıların, Türkçe Sözlük'e bir an evvel eklenmesi suretiyle; Mehmet Akif ERSOY'a dolayısıyla Millî Mücadele kahramanlarına olan vefa borcumuzun bir nebze olsun ödenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Özellikle de belirtmek gerekir ki yazınsal yapıtların TS'ye katkılarını tespit etmek için Türk yazar / şairlerin eserlerinin tamamının taranarak incelenmesi; fark edilen yeni anlam, örnek cümle, birleşik sözcük, deyim, atasözü, kalıp sözler, türetmeler, derlemeler vb.'nin TS ve GTS'ye aktarılması gerekmektedir. Ayrıca TS (2011) ve GTS (2021)'deki veriler konusundaki tutarsızlık / uyumsuzluk ortadan kaldırılmalıdır. Türk sözlükçülüğü de artık parça parça değil müstakil

olarak bir yazarın / şairin söz varlığını “Türkçe Sözlük”e olacak katkıları açısından bir an evvel incelemesi gerekmektedir.

Kısaltmalar:

bk.	Bakınız
bs.	Basım
GTS	Güncel Türkçe Sözlük
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türkçe Sözlük
vb.	ve benzeri

Kaynaklar

- Acar, K. (2018). İstiklal Marşının söz varlığı üzerinde analitik bir inceleme denemesi. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(13), 370-381.
- Akay, H. ve Andı, M. F. (2010). *İstiklal Marşı'nın kabulünün 90. yıldönümü dolayısıyla İstiklal Marşı 41 dize 41 yorum*. İstanbul: Hat Yayınevi.
- Altınbaş, N. (2015). *İstiklâl Marşı'nın kabulünün 94. yılı ve Mehmet Akif Ersoy'u anma günü*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Boz, E. (2011). Türkçe Öğretmenlerinin Okul Sözlüğü Kullanma Konusundaki Tutum ve Davranışları. *Sözlük Bilimi Yazıları I*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Böler, T. (2006). Türkçe sözlük (TDK) ile örnekleriyle Türkçe sözlük'ü (MEB) karşılaştırma denemesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 101-118.
- Çağbayır, Y. (2013). *İstiklal Marşı'nın tahlili*. Ankara: TDV.
- Duymaz, R. (2020). *Milli Mücadele'miz ve İstiklal Marşı'mız*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Göçer, A. (2020). Okul sözlüklerinin biçimsel-içerik özellikleri ve akademik çalışmalarda değinilen sorunlar bağlamında Türkçe okul sözlüğü hazırlama süreç, ilke ve ölçütleri üzerine bir öneri: tematik okul sözlükleri. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 66-83.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Küçük, M. (2014). Mehmet Akif Ersoy ve Türkçe. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(2), 93-112.
- Mevzuat.gov.tr, (2021). “İstiklal Marşının kabul edildiği günü ve Mehmet Akif Ersoy'u anma günü hakkında kanun”. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5649.pdf>, Erişim Tarihi: 20.04.2021.
- Özdemir-Riganelis, G. (2019). Tâcettin Dergahı ve Strani Tepesi'nden yükselen hüznü özgürlük çağrıları: İstiklal Marşı ve Özgürlük İlahisi'nin yazılma süreçleri ve karşılaştırmalı analizi. *Turkish Studies*, 14(7), 3859-3890.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 14-19 Mayıs 2021.

- Usta, H. İ. (2006). Türkçe sözlük hazırlamada yöntem sorunları, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46(1), 223-242.
- Uysal, İ. N. (2015). Salâh Bırsel'in 'şingir mıngır' sözcüklerinden Türkçe Sözlük'e katkılar. *Turkish Studies*, 10(16), 1113-1128.

Extended Abstract

The Istiklal Marşı is a transcendent work written to provide the morale and motivation needed by the people and the army during the days of the Turkish War of Independence. The author of the Istiklal Marşı, whose eloquence is also quite high and powerful, is Mehmet Akif Ersoy. Mehmet Akif; he did not take the Istiklal Marşı to Safahat, where his works were collected, but gave it to the Turkish nation.

The Istiklal Marşı, consisting of a total of forty-one lines, consisting of nine quatrains and a fifth; it contains the response of the Turkish nation to the poverty, misery, pain and grief of the period in which it was written, and most importantly, to the occupation of Anatolia. In this respect, it is the sacred national oath of Turkishness.

Mehmet Akif Ersoy initially did not want to participate in the Istiklal Marşı competition. However, with the encouragement of his close friends, he consented to write the anthem. Mehmet Akif Ersoy, as the author of the Istiklal Marşı, did not accept the award that was wanted to be given to him and donated it to the charity of the period.

The Istiklal Marşı was adopted as the Istiklal Marşı on March 12, 1921, with great applause in the Turkish Grand National Assembly. The Istiklal Marşı has been the Istiklal Marşı of the Republic of Turkey since 1921 and of the Turkish Republic of Northern Cyprus since 1983. The republic of Turkey; The Istiklal Marşı law was adopted in 2017, and an additional provisional article was added to this law in 2021, and the year 2021 was declared as the year of the Istiklal Marşı and Mehmet Akif Ersoy.

It can be said clearly that the National Anthem; The demand of Mehmetçik on the western front is a national project that has been implemented upon the approval of the Turkish Grand National Assembly and its representative, the government of the period. The people who made this project happen are Hamdullah Suphi, Hasan Basri, especially Mehmet Akif Ersoy and Mustafa Kemal Atatürk.

Dictionaries are the works in which the vocabulary of the language is determined and recorded. People generally look at dictionaries to understand words they do not know the meaning of. In order to understand this meaning better, they refer to the sample sentences that the meaning is witnessed. If we say it from a linguistic point of view, the meaning and exemplification of the word in the particulate information of the word per item is important for the dictionary user.

Compiling, scanning, etc. literary works must be referenced in the sample sentences of the dictionaries created by these methods. Because literary works are works in which language is blended and written with aesthetic pleasure. We are the authors of literary works with new meanings, metaphors, new words and structures they created, etc., that they ascribe to words. We can identify the material and transfer them to dictionaries. It is the researchers of the source language who should do this transfer work.

When the Istiklal Marşı is examined in terms of vocabulary, it is seen that two hundred forty-nine words are included in the march. However, when one wants to look at the meanings of these words or their use in a sentence, it is seen that there are some deficiencies or mistakes in the Turkish dictionary to be consulted. For example, it has been determined that the meaning of the words "ruh" and "dünya" in the dictionary is not given according to the context in the National Anthem, the definition of the word "ruhumücerret" is not made correctly, and twenty-five words, including these three words, are passed without proof. Due to these existing deficiencies and errors; when users apply to the Turkish dictionary, they encounter inaccuracies and deficiencies. Such a current situation deeply damages the trust of language users towards the Turkish dictionary.

In the 100th anniversary of the Istiklal Marşı, it is our biggest goal to determine the vocabulary of this holy anthem fully and accurately and to make this data available to users as soon as possible. This is a necessity and duty of our loyalty to the Istiklal Marşı and the heroes of the National Struggle it represents.